

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

**Випуск 13 (56)
Частина I**

Заснований в 1996 році

Рівне – 2016

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 13 (56). Частина I. — Рівне: РДГУ, 2016. — 175 с.

Збірник наукових праць підготовлено за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення і розвиток особистості людини як суб'єкта власного життя» (до 70-ліття з дня народження С.Пальчевського), організованої Управлінням освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, Рівненським державним гуманітарним університетом і Рівненським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти 10-11 березня 2016 року та містить статті з питань освітнього середовища в ретроспективі та сьогоденні, соціалізації особистості в контексті парадигми життєтворчості та проблем, реалій і перспектив педагогічного менеджменту.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, вихователів та вчителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Войтович Ігор Станіславович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славистичного університету);

Сверлюк Ярослав Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31.03.2016 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 10 — 5.
2016

© Рівненський державний гуманітарний університет,

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш.А. Как живете, дети?: пособ. для уч-ля / Ш.А. Амонашвили. – М.: Просвещение, 1986. – 176 с.
2. Бех І.Д. Психологічні джерела виховної майстерності / І.Д. Бех // Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 2. – Чернівці: Букрек, 2015. – С. 7-253.
3. Будник О.Б. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика: моногр. / О.Б. Будник. – Дніпропетровськ: Середняк Т.К., 2014. – 484 с.
4. Васянович Г. Методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі її розвитку: вибрані твори в 7-и т. – Т. 7 / Г. Васянович // Збірник наукових праць. – Львів: Норма, 2015. – С. 164-186.
5. Лукашевич М.П. Соціалізація. Виховні механізми і технології: навч.-метод. посібник / М.П. Лукашевич. – К.: ІЗМН, 1998. – 112 с.
6. Мануйлов Ю.С. Средовой поход в воспитании: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01 / Юрий Степанович Мануйлов. – М., 1997. – 193 с.
7. Мелешко В. Особливості формування навчально-виховного середовища у сільській школі / В. Мелешко. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/15/visnuk_10.pdf. – Назва з екрану.
8. Рижанова А.О. Соціальність / А.О. Рижанова // Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – [2-е вид.]; за заг. ред. проф. І.Д. Звереві. – Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. – С. 98-101.
9. Сироветник Н.О. Організація виховного середовища в початкових класах: навч.-метод. посібник / Н.О. Сироветник. – К.: Володарка, 2009. – 100 с.
10. Смолюк С. Педагогічна підтримка адаптації учнів ліцеїв до умов навчального закладу / С. Смолюк // Науковий вісник Волинського націон. університету: зб. наук. праць. – Луцьк, 2012. – № 7. – С. 48-51.
11. Сухомлинский В.А. О воспитании / В.А. Сухомлинский. – М.: Политиздат, 1973. – 272 с.
12. Цимбалару А.Д. Теоретичні та дидактико-методичні засади педагогічного проектування освітнього простору в школі І ступеня: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.09 / А.Д. Цимбалару. – К.; НАПН України, 2014. – 41 с.
13. Шапран Ю.П. Типология освітнього середовища в умовах компетентнісно-зорієнтованої педагогічної освіти / Ю.П. Шапран, О.І. Шапран. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ephshair.phdpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle_ – Назва з екрану.

С.В. СМОЛЮК. ПЕРСПЕКТИВЫ ПРОЕКТИРОВАНИЯ РАЗВИВАЮЩЕЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ СОВРЕМЕННОЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Резюме. В статье обоснована необходимость проектирования развивающей образовательной среды в системе современного начального образования Украины и его перспективы. Определены научные концепты (личностный, дидактико-воспитательный и деятельностный), структурные компоненты (информационный, психологический, пространственно-предметный, культурно-образовательный) и функции развивающей образовательной среды начальной школы.

Ключевые слова: развивающая образовательная среда, начальная школа, проектирование, научные концепты.

S.V. SMOLIUK. FUTURE DESIGN OF MODERN DEVELOPING EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF PRIMARY SCHOOL

The summary. The article proves the necessity of designing of the developing educational environment in the modern system of primary education of Ukraine and its perspectives. The scientific concepts (personal, didactic and educational and activity), structural components (informational, psychological, spatial and substantive, cultural and educational), and the functions of developing the educational environment of primary school are determined.

Key words: developing educational environment, primary school, design, scientific concepts.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. С.А. Литвиненко.

Одержано редакцією 25.02.2016 р.

УДК: 373. 5. 016: 331 (07)

Л.А. ЯНЦУР

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ГРУПАХ ІЗ ЗМІШАНИМ ВІКОВИМ СКЛАДОМ

Резюме. У статті розкривається специфіка методики проведення занять з образотворчої діяльності у різновікових групах дошкільного навчального закладу.

Ключові слова: образотворча діяльність, заняття, різновікова група, групи контрастних вікових категорій, групи суміжних вікових категорій.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки передбачає необхідність кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України в міжнародний освітній простір.

© Л.А. Янцур, 2016

Серед цих змін постає проблема організації роботи дошкільних навчальних закладів з різновіковими групами. Необхідність таких груп обумовлена демографічними процесами, які відбуваються в державі. В час, коли зменшується народжуваність дітей та обмежена кількість коштів на їх утримання у дошкільних навчальних закладах, все частіше, особливо у сільській місцевості практикуються дитячі садки з різновіковою групою дітей. Це групи, в яких знаходяться діти 2-4-х різних вікових підгруп. Робота в таких групах має певну складність: від вихователя вимагаються великий такт і майстерність, знання специфіки роботи з різновіковими групами, вміння співвідносити програмові вимоги з індивідуальними особливостями вихованців, здатність розуміти і бачити кожну дитину і всю групу в цілому. Якість виховання і навчання тут можлива лише на основі максимального врахування і використання умов, у яких перебувають малюки. Особливі труднощі в таких групах виникають з організації і методики проведення занять з образотворчої діяльності, які мають свої особливості.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження проблеми організації роботи з дітьми різновікових груп у різних напрямках виховання і навчання було здійснено рядом учених. А.М. Давидчук [3], Р.А. Курбатова [2], В.І. Аванесова [1] вважають, що в умовах різновікової групи важко так сформулювати навчальні завдання, щоб вони відповідали рівню розуміння всіх дітей. Молодші діти, як правило, погано сприймають завдання, які до них особисто не звернені, а якщо й сприймають, то не завжди правильно їх розуміють, часто замінюють своїми. Тому при фронтальних формах роботи в умовах різновікової групи ділові взаємини встановлюються у педагога тільки з частиною дітей, як правило, найбільш активних і самостійних. Інші діти або виконують завдання на основі наслідування, або підмінюють своїм. На думку А.М. Давидчук [3] та В. Шавровської [8] найефективнішим у цих умовах є форми роботи, які охоплюють невеликі вікові підгрупи дітей, зокрема заняття. Адже на занятті саме з невеликою групою можна враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей.

Т. Доронова, В. Щур, С. Якобсон [9] вивчали особливості взаємодії дітей різновікової групи. В таких групах, на їх думку, дитина два роки знаходиться в ролі молодшого і два – в ролі старшого за віком. Це дуже важливо з точки зору розвитку дошкільників, які в молодшому віці потребують індивідуального спілкування зі старшими. При об'єднанні дітей різного віку, коли старші вже щось вміють або знають, а молодші цим тільки оволодівають, виникають умови для взаємонавчання. Як вважає Т. Доронова, стосунки старших дітей з молодшими сприяють формуванню товариських взаємин, взаємодопомоги. Спілкування з однолітками надає почуття свободи, веде до розвитку фантазії, активізації творчих потенцій особистості.

На думку О. Кравцової [6], робота старших дітей створює так би мовити “зону найближчого розвитку” для молодших. У старших дітей формуються риси лідера. Вони краще можуть оцінити свої знання і вміння. Це створює позитивний емоційний настрій, є своєрідним заохоченням. Проте в такому колективі молодші дошкільники засвоюють і відтворюють, в основному, готові знання. Проблемні завдання із задоволенням вирішують за них старші діти. В той же час змінний склад групи змушує педагога знижувати верхню межу складності завдань, “опосередковувати” їх, роблячи зрозумілими для молодших. Це негативно впливає на підготовку старших дітей до школи. Щоб запобігти цьому, на думку багатьох вчених і практиків, фронтальні форми слід доповнювати груповими та індивідуальними заняттями.

Специфіку мовленнєвого спілкування дітей різновікової групи досліджували І. Зотова, навчання іноземної мови – О. Рейпольська.

На сучасному етапі особливо гостро стоїть проблема підготовки педагогічних кадрів для її початкової ланки – дошкільних навчальних закладів. Серед різних змін постає проблема підготовки майбутніх вихователів до організації образотворчої діяльності з дітьми. Цій проблемі присвячене дослідження Г. Кавиліної [4]. Окремі думки щодо організації і проведення занять з образотворчої діяльності в таких групах висловлювали Л. Скиданова [7], Т. Доронова [9], Т. Казакова [5].

Метою статті є розкриття основних особливостей методики проведення занять з образотворчої діяльності у групах із змішаним віковим складом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчання дітей в умовах різновікової групи базується на основі загальних положень дошкільної дидактики. Учебний процес в малокомплектному дитячому садку організовується за тією ж програмою і методиками, які розроблені для багатокласних дитячих закладів. Однак прямиї перенос організаційних форм утруднений, а іноді й неможливий. Специфічною особливістю є взаємозв'язок загальногрупових (фронтальних) і групових (з підгрупою) занять.

В групі, укомплектованій дітьми суміжних вікових категорій (4 і 5 років), можна організувати заняття за одним розділом програми, але з диференціацією учбових занять та занять з підгрупами забезпечується двома способами організації.

1. Заняття починають з однією віковою підгрупою. В цій частині вирішуються специфічні для віку завдання. Потім до занять приєднуються діти другої вікової підгрупи і тут виконуються завдання загальні для всіх дітей.

2. Заняття починаються з дітьми всієї групи. Потім молодші діти йдуть під керівництвом помічника вихователя гратися, а старші продовжують заняття з педагогом. Така організація, на думку окремих вчених, дозволяє правильно дозувати учбове навантаження для дітей різного віку, попереджає їх втомлюваність, а також допомагає вирішувати специфічні для дітей окремих вікових підгруп учбові завдання. Однак це стає можливим лише в тому випадку, як наголошували Т. Доронова, В. Щур, С. Якобсон [9], якщо в одних дітей сформоване вміння навчати, а в інших – вчитися. Ефективне взаємонавчання виникає лише тоді, коли між молодшими і старшими дітьми налагоджуються доброзичливі стосунки. Тому вихователь має враховувати

взаємини, що вже склалися між дітьми і поєднувати їх бажання. При цьому, на думку окремих вчених, варто пам'ятати, що взаємонавчання можливе в тому випадку, коли старші добре знайомі із змістом завдання, який вони будуть передавати молодшим, а молодші готові його сприйняти.

У групах, укомплектованих дітьми контрастних вікових категорій (2, 3, 4 і 5 років), як вважають А. Давидчук, В. Шавровська, основною формою організованого навчання є заняття з віковою підгрупою, адже на занятті саме з невеликою групою можна враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей. Скорочується кількість організаційних моментів, що дає змогу підвищити змістовну цільність заняття. В умовах навчання 10-12 дітей змінюється тип взаємодії педагога з дітьми. Заняття стає безпосереднім, вихователь отримує можливість спілкуватися з кожною дитиною, проводити з нею індивідуальну роботу. Звичайно результативність при груповому навчанні значно вища, ніж при фронтальному. Однак ефективність заняття ще більше підвищується, якщо в ньому буде приймати участь помічник вихователя. Включення його в реальний педагогічний процес позитивно впливає на взаємини дорослих і дітей. На думку окремих вчених і практиків, при організації навчання в групах, укомплектованих контрастними за віком дітьми, дуже важливо чітко розділити обов'язки між педагогом і його помічником.

В групах, укомплектованих контрастними за віком дітьми, як і в групах, укомплектованих дітьми 4 і 5-ти років, взаємонавчання можна організувати за допомогою спільної діяльності. Але необхідно, щоб діти обох вікових категорій володіли елементарними навичками не лише засвоєння молодшими знань і вмінь, а й розвитку самостійності й ініціативності старших, умінню аналізувати, узагальнювати, контролювати й оцінювати результати власних дій.

Таким чином, процес організації навчання на заняттях в різновіковій групі, що складається з двох вікових підгруп, найефективніший. Досвід показує, що заняття, які об'єднують дітей 3-4-х вікових підгруп, малоефективні.

Засобом підвищення ефективності педагогічного процесу в умовах різновікової підгрупи є дидактична гра, оскільки вона дає можливість використовувати фактор само- і взаємонавчання дітей. У дидактичній грі навчальний зміст включений в правила гри та ігрові дії. Це забезпечує активне засвоєння даного змісту кожного заняття, тому що мотив виконання навчальних завдань носить ігровий характер. Проте використання дидактичних ігор може бути ефективним лише при умові перетворення їх в самостійну діяльність дітей. Знайомити дітей з тим чи іншим типом гри слід поетапно: перш за все їх необхідно навчити правилам гри, а потім правилам взаємодії між її учасниками. При цьому доцільно об'єднувати молодших дітей із старшими. Дидактична гра може використовуватися для вирішення найрізноманітніших навчальних завдань: закріплення навчального матеріалу, формування практичних умінь, навичок тощо. Ефективність дидактичної гри в навчальному процесі забезпечується безпосереднім зв'язком з навчальним змістом, який дається на заняттях.

У практиці роботи дитячого садка в процесі навчання використовуються різні елементи гри. Як засіб мотивації тих чи інших навчальних завдань можна використати ігровий сюжет побудований на основі сюжетної іграшки. В умовах фронтального чи групового навчання для вправлення дітей у вміннях часто застосовують ігрові дії.

Завдання, зміст навчання, методи і прийоми навчально-виховної роботи, якими користуються педагоги усіх дошкільних закладів, однакові. Це ж стосується і різновікових груп. Як вказує Л. Скиданова [7], організація і проведення занять із зображувальної діяльності у таких групах має свої особливості. Кількість дітей кожного віку у змішаній групі за віком буває різною. Якщо однорічок п'ять і більше, вона ділиться на 2-3 вікові групи; коли ж їх менше, то цих дітей можна приєднати до підгрупи близьких за віком дітей. Разом з тим, кількість занять з малювання, конструювання й аплікації за програмою в різних вікових підгрупах різна та частково відрізняється.

На думку Л. Скиданової [7], спланувати роботу так, щоб у кожній підгрупі одного й того ж дня відбулося заняття з окремого виду зображувальної діяльності дуже важко. Доводиться об'єднувати різні види, адже протягом тижня мають бути проведені заняття з усіх розділів програми. Вона радить – заняття з зображувальної діяльності варто об'єднувати з іншими, передбаченими програмою: з розвитку мови, формування початкових математичних уявлень тощо. Не можна лише проводити їх спільно з руховими заняттями – фізкультурою та музичними. Найвдалішим може бути заняття, на якому новий програмний зміст планується лише в одній підгрупі, а в інших – діти закріплюють знання і вміння або виконують роботу за задумом.

Варіантів поєднання занять за різними видами діяльності багато, єдиний варіант встановити не можливо. Так можна зображувальну діяльність дітей різновікової групи спланувати в такий спосіб:

1 варіант – для всіх дітей планується одна тема і різний програмний зміст у кількох або в одному виді діяльності.

2 варіант – різні теми і різний програмний зміст. Вони можуть стосуватись одного виду діяльності або кількох.

Зі свого досвіду О. Кравцова радить заняття із зображувальної діяльності проводити послідовно: спочатку протягом 4-5 хвилин пояснення завдання старшим (молодші в цей час знаходяться під наглядом няні), а коли старші почнуть працювати, пояснення завдання малюкам. Такий розподіл часу, на її думку, дає можливість проводити індивідуальну роботу з дітьми, які потребують допомоги [6].

Визначаючи зміст заняття, вихователь враховує також вплив старших дітей на молодших під час його проведення. Спостерігаючи роботу старших, молодші часто наслідують їх, опановують нові прийоми виконання. Це полегшує педагогу процес навчання.

Заняття можуть проводитись окремо з кожною підгрупою й одночасно з усіма. З однією підгрупою працювати значно легше: запрошується одна підгрупа, інші діти в цей час граються під керівництвом помічника вихователя в ігровому куточку. За такої організації педагог має змогу приділити достатню увагу кожній дитині, допомогти виконати завдання. Закінчивши його, запрошують дітей іншої групи. Однак, в цьому випадку порушується виконання необхідних режимних процесів: скорочується час прогулянки; діти, особливо молодші, тривалий час залишаються під наглядом лише помічника вихователя. Одночасне ж навчання вихованців усіх вікових підгруп дозволяє скоротити час на це, та й режиму тоді дотримуються як слід. Незалежно від програмного змісту, на думку багатьох вчених, заняття провести потрібно так, щоб кожна підгрупа не залишалась без уваги і діти не чекали довго.

Педагог різновікової групи має також особливо ретельно обміркувати прийоми навчання, якими він користуватиметься: вказівки, пояснення, показ, зразок, щоб вони були результативними для кожної вікової групи, а незначні й чіткі вказівки та пояснення займали небагато часу. Показ прийомів зображення має відповідати вимогам, які висуваються до кожної вікової підгрупи: молодшим дітям дається повний показ, старшим – повний і частковий.

У ході заняття педагог приділяє увагу всім дітям. Проаналізувавши роботу в підгрупах, вихователь позитивно оцінює роботу молодших дітей і вони, з його дозволу, йдуть гратися, а з дітьми старшої підгрупи вихователь проводить детальний аналіз заняття. Якщо всі підгрупи малювали на одну тему, то по закінченню заняття розглядаються всі роботи.

Т.М. Доронова і Т.Г. Казакова вважають, що в різновікових групах при навчанні дітей малюванню, ліпленню й аплікації широко використовуються три форми організації навчання: 1) з кожною віковою підгрупою окремо; 2) з усіма дітьми одночасно, але за різними для кожної вікової підгрупи видами діяльності; 3) з усіма дітьми одночасно за однією темою, але з різним програмним змістом для кожної вікової підгрупи. Кожна з цих форм може використовуватися вихователем із врахуванням кількості вікових підгруп і конкретних зображувальних завдань.

Ми вважаємо, що методика проведення занять із зображувальної діяльності у різновіковій групі повинна бути спрямована, перш за все, на врахування можливостей кожної дитини і формування інтересу до певного виду діяльності. Для цього слід систематизувати зображувальні завдання таким чином, щоб визначити спільні теми для різних вікових підгруп, а також намітити індивідуальні завдання для тієї чи іншої підгрупи. При цьому ефективним, особливо на початковому етапі, може бути метод співтворчості. Заняття з використанням цього методу будуть сприяти залученню молодших дошкільників до зображувальної діяльності з допомогою старших дітей, вихованню у старших доброзичливого, відповідального ставлення до діяльності молодших. У підгрупи об'єднують 2-4-х дітей різного віку, які виконують роботу в розгорнутому сюжеті (на перших заняттях бажано об'єднувати дві вікові підгрупи). Старшим дошкільникам слід обов'язково пояснити, що всі діти на занятті будуть працювати разом, вони повинні будуть залучати до роботи менших і допомагатимуть їм. Дітей старшої підгрупи потрібно навчити користуватись палітрою (тобто додатковим аркушем паперу, на якому вони зможуть спробувати зображення, або показати його молодшим дітям). Для прикладу – малювання осіннього пейзажу. Робота виконується двома дітьми старшої і молодшої підгрупи. Спочатку роботу розпочинають старші дошкільники, які малюють осінні дерева. За 15 хвилин до закінчення до кожної старшої дитини підсідає менша дитина і вони разом малюють листочки, що падають з дерев. На заняттях з ліплення і малювання за казкою “Колобок” діти передають епізод з казки. Старші дошкільники ліплять або малюють ту чи іншу тварину, а менші – колобка. Потім разом обігрують роботу.

Якщо у групі є три вікові підгрупи, то завдання можна виконати втрих. Наведемо деякі приклади. Малювання на тему “Дівчинка з кольоровими кульками” – старша дитина малює дівчинку, середня – кульки, а менша – ниточки до кульок. Малювання на тему “Зимовий ліс” – старша дитина малює дерево (дуб, чи берізка), середня – ялинку, менша – сніг, сліди звірів. Малювання на тему “Зимові розваги” – старша дитина малює дітей на санчатах, середня – сніговика, молодша – падаючий сніг. На цих заняттях слід використовувати індивідуально-диференційований підхід до дітей, враховувати нахили і здібності кожної дитини.

Досить ефективним може бути поєднання видів зображувальної діяльності: малювання і аплікація. Наприклад, на занятті з теми “Акваріум” завдання виконує група з 4-х дітей – двоє старших і двоє менших. Старші малюють акваріум і за контуром вирізують рибку. Менші з допомогою старших наклеюють рибку в акваріум. Така організація занять сприяє виникненню інтересу до зображувальної діяльності не лише у старших, а й у молодших дошкільників. Діти старшої підгрупи серйозніше і самостійніше ставляться до виконання завдання, активніше залучають до діяльності малюків.

Заняття спрямовані на передачу загальної теми усіма дітьми, але з різними програмними завданнями для різних підгруп. За такої організації групу дітей ділять на вікові підгрупи (2, 3) і садять по рядах. Для кожної підгрупи визначають свої завдання. Наприклад, малювання на тему “Будинок”, мета якого ознайомити дітей з різними будівлями. Заняття починається з усіма віковими підгрупами. На початку заняття проводиться бесіда про будинки, де дітям пропонують зразки різних будівель: будиночок для ляльки і собаки, одноповерховий будинок, двоповерховий і багатоповерховий будинки. Молодші діти малюють будинок для собачки, середні – одноповерховий, старші – двоповерховий чи багатоповерховий. Малювання на тему “Новорічна ялинка”, метою якого є передача вражень від новорічного свята. На початку заняття може бути використаний ігровий

прийом (прийшла телеграма від мешканців казкової країни). Дітям молодшої підгрупи пропонується на готових приклеєних ялинках методом домальовування “засвітити” вогники, середній підгрупі – намалювати ялинку і прикрасити її різнокольоровими кульками, старшій підгрупі – намалювати новорічну ялинку, діда Мороза і Снігуроньку. Всі малюнки складаються у конверт і “висилаються у казкову країну”. Завершується таке заняття поступово: спочатку молодші, пізніше середні і старші.

Використовуються також заняття з однаковим матеріалом, але різними темами і програмними завданнями для кожної підгрупи. Прикладом такого заняття може бути ліплення з глини. Молодша підгрупа ліпить апельсин, середня – яблуко з хвостиком, старша – мисочку різними способами (кільцевим, вдавлюванням і прищипуванням). На такому занятті спочатку сідають старші діти, потім середні і молодші. Виліплені меншими дошкільниками фрукти складають у мисочки. На таких заняттях можна зацікавити однією і тією ж темою всіх дітей і викликати інтерес до змісту роботи один одного.

З деякими видами зображувальної діяльності починають знайомити дітей з середньої чи старшої груп: декоративне малювання, малювання птахів, тварин, фігури людини, конструювання з паперу і т.п. Тому необхідна така організація занять у різновіковій групі, яка буде спрямована на засвоєння зображувальних умінь і навичок дітьми середнього і старшого дошкільного віку. Молодша підгрупа у цей час займається з помічником вихователя ігровою або іншими видами діяльності. Це можуть бути заняття з декоративної зображувальної діяльності за мотивами українського килимарства. Діти середньої підгрупи малюють килимки, старшої – роблять аплікацію килима. В кінці заняття організовується виставка дитячих робіт.

На заняттях з ліплення і малювання фігури людини середня підгрупа передає основні частини тіла фігури людини, а старша – пропорційні співвідношення. Виліплені вироби зацікавлюють дітей молодшої підгрупи. На занятті конструювання з паперу діти середньої і старшої підгруп можуть робити поробки для молодших дітей – човники, книжечки тощо, а потім обіграють їх.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, всі перераховані вище форми навчання дітей у різновіковій підгрупі мають свої особливості, позитивні сторони і певні недоліки та можуть успішно використовуватись при навчанні дітей зображувальній діяльності. Кожен вихователь, залежно від вікового складу групи та особистих нахилів, може застосовувати їх на власний розсуд. Особливо перспективним, на нашу думку, має стати метод співтворчості старших дітей з молодшими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аванесова В.Н. Воспитание и обучение в разновозрастной группе / В.Н. Аванесова. – М., 1979.
2. Буре Р.С. Воспитание детей в дошкольном учреждении села (в условиях разновозрастной группы) / Р.С. Буре, Н.Я. Михайленко, В.К. Котирло; сост. Н.А. Реуцкая, М.А. Петрова; под ред Р.А. Курбатовой. – М., Просвещение, 1989. – С. 158.
3. Давидчук А.М. Заняття в різновіковій групі дитячого садка / А.М. Давидчук. – К.: Рад. школа, 1990.
4. Кавиліна Г.К. Підготовка майбутніх вихователів до організації образотворчої діяльності з дітьми різновікових груп дошкільних навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Г.К. Кавиліна. – Одеса, 2015. – 20 с.
5. Казакова Т.Г. Индивидуальный подход в воспитании / Т.Г. Казакова. – М.: Просвещение, 1993. – 112 с.
6. Кравцова Е. Из опыта проведения занятий в разновозрастных группах / Е. Кравцова // Дошкольное воспитание. – 1984. – №12. – С. 14-15.
7. Скиданова Л. Зображувальна діяльність у різновікових групах / Л. Скиданова // Дошкільне виховання. – 1978. – №7. – С. 12-13.
8. Шавровська В. Використовувати всі наявні можливості. Заняття в різновікових групах / В. Шавровська // Дошкільне виховання. – 1977. – №6. – С. 40-45.
9. Щур В. Виховання та навчання дітей в різновіковій групі / В. Щур, Т. Доронова, С. Якобсон // Дошкільне виховання. – 1985. – №6. – С. 12-16.

Л.А. ЯНЦУР. ОСОБЕННОСТИ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕНИЯ ЗАНЯТИЙ ПО ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ГРУППАХ СО СМЕШАНЫМ ВОЗРАСТНЫМ СОСТАВОМ

Резюме. В статье раскрывается специфика методики проведения занятий по изобразительной деятельности в разновозрастных группах дошкольного учебного заведения.

Ключевые слова: изобразительная деятельность, занятия, разновозрастная группа, группа контрастных возрастных категорий, группы смежных возрастных категорий

L.A. YANTSUR. FEATURES OF METHODOLOGY OF TRAINING IN ARTISTIC ACTIVITIES IN GROUPS WITH MIXED AGE STRUCTURE

The summary. The article reveals the specifics of the methodology for conducting classes on the fine art in multi-age groups of preschool educational institutions.

Key words: art, classes, different age group, group of contrasting ages, groups of adjacent age categories .

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. Г.П. Коваль.

Одержано редакцією 14.02.2016 р.

ЗМІСТ

Малафійк І.В. Життя як спалах зірки.	3
Оксенюк О.В. Імпресинги творчої лабораторії освітології С. Пальчевського.	5
Белова С.А. Шляхи гуманізації навчально-виховного процесу у Бременській педагогічній школі початку ХХ ст.	8
Дзюбишина Н.Б. Естетичне виховання учнів в експериментальних школах міжвоєнної Чехословаччини.	11
Яроцук Л.Г. Моніторингові дослідження в Європі як сучасний метод діагностики знань.	14
Левчук І.Б. Просвітницькі аспекти благодійницької діяльності православних братств Волині 2 пол. ХІХ – поч. ХХ ст.	19
Ваколюк А.М. Особливості фізичного виховання школярів у педагогічній діяльності А. Макаренка.	22
Толкова Т.М. Досвід функціонування дослідницьких університетів Сполучених Штатів Америки.	25
Біліченко П.Г. Етапи просвітницької діяльності родини українських меценатів Терещенків.	28
Марчук О.О. Основні напрями діяльності Волинського гімнастичного товариства „Сокіл” на початку ХХ століття.	30
Сорочинська Т.А. Сучасна концепція філософії освіти в Україні.	33
Шикла Р.Р. Музейна педагогіка: розуміння основних наукових дефініцій майбутніми вчителями в галузі природознавства.	36
Мельник О.В. Освітня діяльність Миколи Ковальського (друга половина 1990-их – середина 2000-их років).	38
Солодовник А.О. Генезис поняття освітнього середовища у педагогічній думці України (20-і рр. ХХ - початок ХХІ століття).	42
Чижик Т.Г. Проблема визначення параметричних характеристик розвитку учнів загальноосвітніх шкіл.	48
Шелюк Г.В. Роль журналу “Церковно-приходская школа” в розвитку початкових шкіл духовного відомства.	51
Мосієвич Ю.О. Прогресивні тенденції розвитку польської освіти Волинської губернії другої половини ХІХ – початку ХХ ст.	54
Чередняк Ю.М. Роль Б. Н. Мітюрова у розвитку персоналістичного напрямку в історії педагогіки.	57
Паламарчук Л.Б. Соціокультурні знання як гуманістичне підґрунтя вивчення географії.	61
Калаур С.М. Обґрунтування доцільності розробки системи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв’язання конфліктів.	64
Петрук Л.П. Народні традиції як засіб соціалізації особистості у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.	69
Мартинюк Л.В. Музична слухацька діяльність учнів підліткового віку.	72
Маліновська Н.В. Особливості організації мовленнєвого спілкування дітей з різними освітніми можливостями в умовах спільного навчання.	75
Шевчук О.А. Дотримання стилю здорового способу життя як передумова успішної соціалізації студентської молоді.	78
Гураль У.М. Практичні методи формування в молодших спеціалістів комерційних коледжів конфліктологічної компетентності у розв’язанні професійних конфліктів.	84
Фрідріх А.В. Формування у майбутніх фахівців національної самосвідомості.	87
Волошко Г.В. Підготовка майбутніх робітників соціальної сфери до створення профілактичної соціальної реклами.	89
Степанова О.І. Особливості мовленнєвого спілкування педагогів дошкільних навчальних закладів з дітьми, які мають різні освітні можливості.	93
Бісовецька Л.А. Проблема формування особистості школяра на сучасному етапі розвитку освіти.	96
Косарєва Г.М. Виявлення структури толерантного ставлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до дітей з особливими потребами.	99
Галатюк М.Ю., Галатюк В.М. Управління розвитком індивідуальних здібностей та самореалізації учнів загальноосвітніх навчальних закладів.	103
Падалка О.І. Взаємини дітей дошкільного віку з різними освітніми можливостями у процесі спільного навчання.	107
Грицюта О.Ф. Психолого-педагогічні особливості подолання стресу, психічної травми та посттравматичного синдрому в постраждалих від військових дій.	110
Малафійк І.В., Кривко М.П. Єдність управлінського та дидактичного циклів як основа формування суб’єкта навчального пізнання.	113
Міщук Н.Й, Степанюк А.В. Моделювання природничо-наукової освіти школярів на основі інтеграційного підходу.	116
Семенов О.С. Методологічні та практико-нормативні засади функціонування змісту діяльності позашкільного навчального закладу.	119
Янцур М.С. Теоретичні засади методичної підготовки майбутніх вчителів технології.	124

Штельмах Г.Б. Концепція особистісно діяльній освіти у професійній підготовці вчителів іноземної мови.	129
Сингаївський Д.В., Савельєв М.Г. Ефективність проектно-технологічної підготовки фахівців у системі “Коледж – Університет”.	133
Косарева О.І. Психологічні особливості навчання і виховання дітей з різними освітніми потребами (на прикладі дітей з раннім дитячим аутизмом).	135
Федорова М.А. Психологічні основи виховання моральних цінностей особистості.	138
Смолюк С.В. Перспективи проектування розвивального освітнього середовища сучасної початкової школи.	141
Яницур Л.А. Особливості методики проведення занять з образотворчої діяльності у групах із змішаним віковим складом.	144
Коваль В.В., Коваль В.В. Професійно-прикладна фізична підготовка учнів профтехучилищ: історичний досвід і сучасні умови використання.	149
Шевців З.М. Теоретичні основи інклюзивної педагогіки.	152
Осіпчук Н.В. Європейський контекст вивчення іноземної мови у вищій школі.	155
Павленко А.С. Управління процесом виховання в загальноосвітніх навчальних закладах.	158
Кострубань Р.В. Необхідність впровадження в навчальний процес структурної моделі для формування толерантності студентів педагогічних коледжів.	161
Філоненко Р.С. Історія розвитку та сучасний стан управління освітою.	164
Шроль Т.С. Змішане навчання як нова форма організації ІКТ-освіти.	166
Відомості про авторів.	171